

ЦЕНТР ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

про.СВІТ

Аналітична довідка

за результатами вивчення використання
практичними психологами закладів загальної
середньої освіти фахового діагностичного
інструментарію у роботі з учнями

2025

Відповідно до діючих нормативних документів одним із напрямів роботи практичного психолога є здійснення психологічної діагностики та аналізу динаміки психічного, розумового і соціального розвитку здобувачів освіти, виявлення причин їхніх труднощів у навчанні, інтелектуальному розвитку, соціально-психологічній адаптації; вивчення та визначення індивідуальних особливостей динаміки розвитку особистості, потенційних можливостей в освітньому процесі, професійному самовизначенні^{1 2}.

Якісна психодіагностика допомагає виявляти ризики емоційних і поведінкових порушень, розробляти ефективні корекційно-розвивальні програми та надавати персоналізовану підтримку дітям, батькам і педагогам. Вона є основою для формування психологічного супроводу учнів в освітньому процесі.

В умовах військових подій психодіагностика набуває ще більшого значення, оскільки учні переживають високий рівень стресу, тривожності, посттравматичних реакцій, що впливає на їхню емоційну сферу, поведінку, навчальну діяльність і вчасне діагностування таких станів допомагає наданню відповідної якісної допомоги. У зв'язку з цим діагностика має розширюватися, охоплюючи не лише загальний психологічний стан учнів, а й їхню адаптацію до кризових умов, стресостійкість, наявність ознак психологічної травми та рівень соціальної підтримки.

Зважаючи на зазначену актуальність, Громадською організацією «Центр інноваційної освіти «Про.Світ» було здійснено **опитування практичних психологів закладів загальної середньої освіти**, з метою з'ясування переліку психодіагностичних методик, якими користуються шкільні психологи у своїй повсякденній професійній діяльності, які напрями і методики психодіагностики є затребуваними фахівцями у школах, задля подальшого ініціювання створення цифрового державного сервісу, який допоможе якісно й мобільно здійснювати необхідну психодіагностику учасників освітнього процесу.

¹ Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ МОН України від 22.05.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#n19> (дата звернення: 04.04.2025)

² Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 № 2425. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf (дата звернення: 04.04.2025)

Опитування проводилось у березні 2025 року і охопило 198 практичних психологів з 17 регіонів України (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Чернівецька, Чернігівська області, м. Київ), які працюють у різних типах закладів освіти (таблиця 1) та з різною кількістю учнів, з якими вони працюють (Рис. 1).

Таблиця 1

Розподіл респондентів за типами ЗЗСО, у яких вони працюють

Тип ЗЗСО	Кількість респондентів (особи/відсоток від загальної кількості)
початкова школа – заклад освіти I ступеня	6 (3%)
гімназія – заклад середньої освіти II ступеня	25 (12,6%)
ліцей – заклад середньої освіти III ступеня	48 (24%)
гімназія – початкова школа / заклад загальної середньої освіти (I-II ступенів)	23 (11,7%)
ліцей-гімназія / заклад загальної середньої освіти (II-III ступенів)	11 (5,6%)
ліцей / заклад загальної середньої освіти (I-III ступенів)	80 (40,6%)
спеціалізована школа	5 (2,5%)

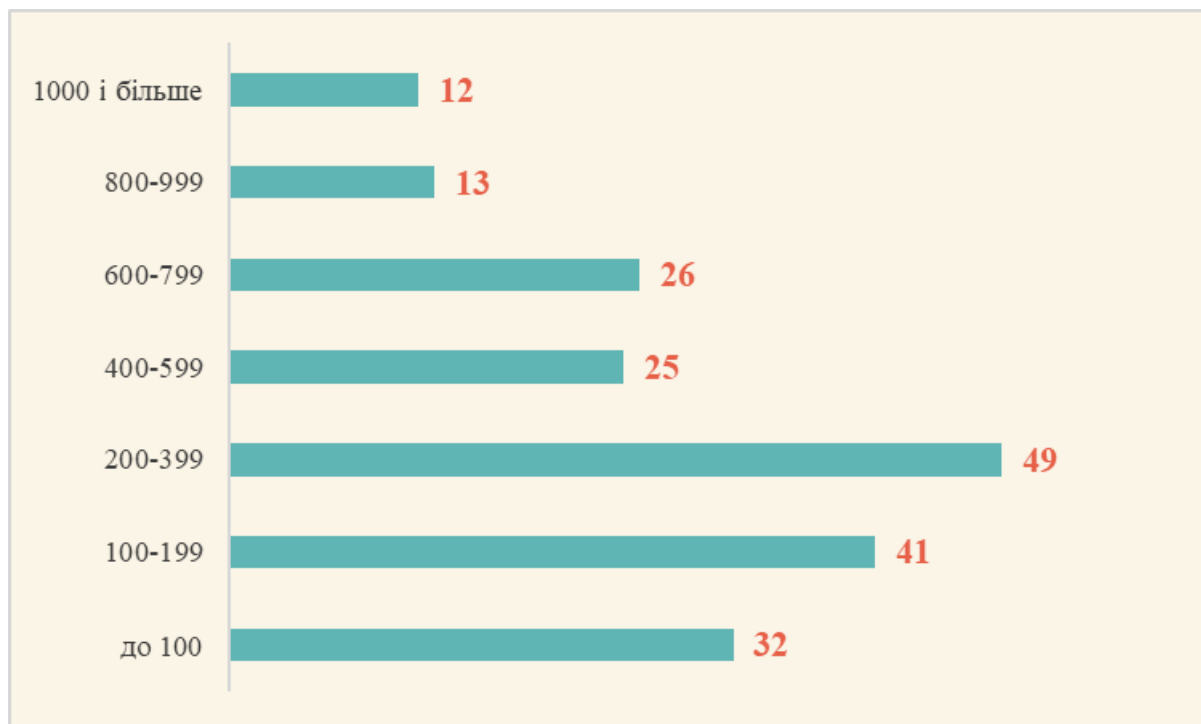

Рис. 1. Розподіл респондентів за кількістю учнів ЗЗСО, у яких вони працюють

Опитування проводилось анонімно, за допомогою Google форми, яка була поширена серед освітньої спільноти, з якою співпрацює Про.Світ. Респонденти були проінформовані, що результати опитування будуть використовуватись в узагальненому вигляді.

Результати опитування

В анкеті практичних психологів попросили проаналізувати свою психодіагностичну діяльність і вказати, **за чийм запитом** вони її проводять:

- керівника;
- педагогів;
- батьків;
- учнів;
- інших структур (навчально-методичного центру, центру професійного розвитку педагогічних працівників, управління освіти тощо);
- за планом своєї роботи.

Респондентам можна було обрати декілька варіантів відповідей, що дозволило проранжувати джерела запиту (рис. 2) і з'ясувати, що здебільшого психологи здійснюють психодіагностику за планом своєї роботи, а також на запит педагогів, які найчастіше бачать учнів і можуть першими подати сигнал психологу про тривожні зміни у їхній поведінці.

Рис 2. Ранжування джерел запиту до психологів на проведення діагностичної роботи (за частотою звернень)

Те, що значна частка діагностичної роботи здійснюється **за планом роботи** (96% психологів обрали варіант «за планом роботи») підтверджується і даними інтерв'ювання психологів, яке проводилось під час дослідження³ ГО «Про.Світ» щодо стану справ і наявних тенденцій у роботі працівників психологічної служби закладів загальної середньої освіти (2023/2024 н.р.). Опитані психологи зазначали, що запити учасників освітнього процесу, а також типові запити інших структур лягають в основу плану проведення психодіагностики на наступний навчальний рік.

Зауважимо, що суттєвою складністю у проведенні діагностичної роботи є **доступ до учнівства**, який є обмеженим для практичних психологів через діючу модель функціонування психологічної служби у системі освіти. Найбільше це стосується як раз планової психодіагностики, адже психологам бракує чітко визначених годин для такої роботи, тож вони мають домовлятися з учителями чи класними керівниками, аби їм виділили час на уроках, на що останні не завжди погоджуються. Інший варіант — користуватися нагодою, коли вчителі пропускають уроки через хворобу або інші причини. Однак такий підхід не є надійним і ніяк не регламентується діючими нормативними документами, бо заміна може не трапитися у потрібний час чи у всіх класах. Відповідно, фахівці ризикують не впоратися із виконанням плану через затримки або, навпаки, перевантаження, коли всі заходи припадають на короткий проміжок часу⁴.

Це підкреслює потребу в оптимізації в часовому і матеріальному вимірі діагностичного напрямку роботи шкільних психологів з основним акцентом на те, що психодіагностичний інструментарій, який використовується шкільними психологами, **має відповідати ключовим вимогам**:

- **відповідність віковим та індивідуальним особливостям учнів**: методики мають бути адаптовані до віку, рівня розвитку та специфічних потреб дітей, з якими працює психолог;
- **наукова обґрунтованість та валідність**: інструменти повинні бути перевірені на достовірність і точність вимірювань, базуватися на сучасних наукових дослідженнях та відповідати стандартам психодіагностики;

³ Психологічна служба у школах: вплив повномасштабної війни: аналітичний звіт за підсумками дослідження / О. Будзь, І. Когут, Т. Жерьобкіна, Ю. Назаренко; за ред. А. Аносової, О. Петушкової. Київ: Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2024. 93 с. URL: <https://prosvitcenter.org/product/psykholohichna-sluzhba-u-shkolakh-vplyv-povnomasshtabnoi-viyny-analitychnyy-zvit-za-pidsumkamy-doslidzhennia/> (дата звернення 07.04.2025)

⁴ Психологічна служба у школах: вплив повномасштабної війни: аналітичний звіт за підсумками дослідження / О. Будзь, І. Когут, Т. Жерьобкіна, Ю. Назаренко; за ред. А. Аносової, О. Петушкової. Київ: Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2024. С. 29-30. URL: <https://prosvitcenter.org/product/psykholohichna-sluzhba-u-shkolakh-vplyv-povnomasshtabnoi-viyny-analitychnyy-zvit-za-pidsumkamy-doslidzhennia/> (дата звернення 07.04.2025)

- **стандартизація та надійність:** інструментарій повинен бути стандартизованим, тобто мати чіткі інструкції щодо проведення, обробки та інтерпретації результатів, а також демонструвати високу надійність у повторних вимірюваннях;
- **етичність та безпека застосування:** методики мають відповідати етичним нормам (в т.ч. не мати походження з країни-агресора), не завдавати шкоди психічному здоров'ю дітей та забезпечувати конфіденційність отриманих даних.

Єдиної державної бази психодіагностичного інструментарію, до якої б мали безкоштовний доступ працівники психологічної служби закладів освіти України не існує. Психологи зазначають, що вони використовують як паперові варіанти психодіагностичних методик, які мають з періоду навчання у ЗВО, з придбаної (як правило за власний кошт) літератури, так і електронні, які вони або отримують на платній основі (знову ж, здебільшого за власний кошт, як наприклад через автоматизовану інформаційну систему «Я — психолог», яка пропонує безкоштовний функціонал подання річних звітів і ведення документації, а доступ до тестів і методик є платним), або на безкоштовних платформах, де ніхто не гарантує дотримання вимог до якості і надійності. Часто на таких платформах розміщені методики, які технічно перекладені з російської мови та містять як лексичні, так і граматичні помилки.

При укладанні переліку діагностичного інструментарію, для того, щоб психологи позначали той, яким користуються, ми використали методики, рекомендовані Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи НАПН України ^{5 6}. Процедура експертизи діагностичного інструментарію регламентується Положенням про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах МОН України ⁷.

⁵ Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: практичний посібник / авт.-упор.: І. І. Ткачук, Н. В. Пророк, Н. В. Лунченко, В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко; за заг. ред. В. Г. Панка. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 100 с.

⁶ Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник / укл. М. В. Лемак, В. Ю. Петрище. Вид. 2-ге, виправл. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.

⁷ Про затвердження Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.04.2001 № 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0330290-01#Text> (дата звернення: 02.04.2025)

Усі методики були об'єднані у 10 блоків за напрямками роботи (окремим блоком винесені проєктивні методики), а саме:

- адаптація першокласників до закладу загальної середньої освіти та п'ятикласників до умов навчання в основній школі;
- дослідження пізнавальної сфери учнів початкової школи;
- дослідження міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату учнів початкової школи;
- дослідження пізнавальної сфери учнів основної школи;
- дослідження рівня інтелектуального розвитку учнів основної школи;
- дослідження особистісної сфери учнів основної школи;
- дослідження професійних здібностей, схильностей учнів старшої школи;
- дослідження індивідуальних особливостей старшокласників;
- проєктивні методики дослідження особистості;
- дослідження стану ментального здоров'я учасників освітнього процесу.

У кожному з блоків респонденти обирали усі ті, якими вони **користувалися за останні 2 навчальних роки** (2023/2024, 2024/2025). Якщо вони **не використовували** діагностичні методики з певного блоку протягом останніх 2-х навчальних років, вони обирали варіант відповіді «за останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом». Якщо за певним блоком вони користуються методиками, яких **немає у переліку**, їх потрібно було вказати у графі «Інше» (із зазначенням автора цих методик). Ці методики також наведені у переліках нижче.

Тож нижче наводимо **узагальнені результати використання методик за кожним з напрямів психодіагностичної роботи** опитаних практичних психологів ЗЗСО. Після кожної методики вказана кількість фахівців, які її обрали як таку, що використовували у своїй роботі протягом 2-х останніх навчальних років.

БЛОК 1. Дослідження адаптації першокласників до закладу загальної середньої освіти та п'ятикласників до умов навчання в основній школі

Назва методики	Кількість фахівців
1. Методика визначення особистісної адаптованості школярів (автор А. Фурман)	141
2. Методика вивчення мотиваційної сфери, відношення дитини до вчителя, до однокласників, до навчання в школі, а також шкільної тривожності «Школа звірів» (Вьюнова Н., Гайдар К.)	125
3. Діагностичні аркуші «Формування навчальної діяльності» і «Рівень узагальненості знань» (Г. Рєпкіна, Е. Заїка)	24
4. Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації й адаптації Н. Лусканової	20
5. Проективна методика «Малюнок «Мій клас» (Л. Лєскова-Савицька)	16
6. Анкета «Адаптація п'ятикласників»	13
7. Методика визначення позиції в колективі «Дерево» (Дж. та Д. Лампен)	12
8. Тест шкільної тривожності (Б. Філіпс)	12
9. Анкета для батьків щодо виявлення рівня адаптації дитини до школи	8
10. Методика «Драбинка» (вивчення динаміки самооцінки)	7
11. Методика дослідження мотивації навчання у першокласників (М. Гінзбург)	6
12. Методика вивчення самооцінки (А. Прихожан)	4
13. Проективна методика визначення емоційного ставлення дитини до школи «Будиночки» (О. Орехова)	3
14. Тест шкільної зрілості Керна – Йерасика (вивчення готовності до школи, пізнавальної сфери)	3

15. Проективна методика визначення ставлення дітей до школи і мотиваційної готовності дітей до навчання «Що мені подобається в школі» (Н. Лусканова)	1
16. Проективна методика визначення уміння називати і показувати свій емоційний стан «Мій настрій»	1
17. Опитувальника для визначення рівня адаптації дитини до школи (Л. Ковальова, Н. Тарасенко)	1
18. Експертна оцінка адаптованості дитини до школи (Чирков В., Соколова О., Сорокіна О.)	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом	8 осіб (4%)

БЛОК 2. Дослідження пізнавальної сфери учнів початкової школи

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Методика дослідження ступеню концентрації та стійкості уваги «Коректурні спроби» (Б. Бурдо, В. Анфімов)	95
2.	Методика визначення стійкості уваги і динаміки працездатності «Таблиці Шульте»	86
3.	Методика визначення типологічних особливостей сприймання (Л. Венгер)	47
4.	Методика вивчення здібності до переключення і розподілу уваги «Червоно-чорні таблиці» (Ф. Горбов)	35
5.	Методика визначення цілісності сприймання (Л. Терлецька)	29
6.	Таблиці Крепеліна (дослідження складних сенсомоторних реакцій, розумової працездатності,	21

	виявлення виснаження, визначення стійкості довільної уваги, характеру його коливань, дослідження переключення уваги, швидкості протікання психічних процесів, стомлюваності при монотонній роботі)	
7.	Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників (Н. Стадненко)	8
8.	Методика «Логічні задачі» (О. Зак)	3
9.	Визначення спільних рис (вербальний тест)	2
10.	Методика запам'ятовування слів (О. Лурія)	2
11.	Методика дослідження властивостей уваги «Кільця Ландольта»	1
12.	Кольорові прогресивні матриці Равена (для дітей від 4,5 до 11 років)	1
13.	Методика дослідження зорової пам'яті «10 картинок» (О. Лурія)	1
14.	Вербальний тест «Четвертий зайвий» (від 5 до 10 років), визначення здатності до абстрагування, визначення спільних рис)	1
15.	Тест вивчення розумового розвитку молодших школярів Е. Замбацявічене	1
16.	Графічний диктант «Графічний диктант» (Д. Ельконін)	1
17.	Виділення суттєвих ознак поняття	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		49 осіб (25%)

БЛОК 3. Дослідження міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату учнів початкової школи

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Методика оцінки успішності адаптації дитини на початку шкільного навчання та при переході до середньої ланки «Дерево» (Д. Лампен)	145
2.	Визначення міжособистісних стосунків Р. Жилія	65
3.	Соціометрія	31
4.	Методика визначення стану дитини в системі міжособистісних відносин, а також структури групи «Вибір у дії»	23
5.	Проективна методика «Дім. Дерево. Людина»	12
6.	Проективна методика «Малюнок людини» (Ф. Гудинафа)	8
7.	Проективний тест «Кактус» (М. Панфілова)	6
8.	Методика «Мій клас» (Боврозер у модифікації Ю. Гільбуха)	2
9.	Методика «Соціально-комунікативний розвиток учнів» (В. Киричук)	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		23 особи (12%)

БЛОК 4. Дослідження пізнавальної сфери учнів основної школи

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Методика дослідження ступеню концентрації та стійкості уваги «Коректурні спроби» (Б. Бурдон, В. Анфімов)	86
2.	Методика визначення стійкості уваги і динаміки працездатності «Таблиці Шульте»	73
3.	Методика Е. Джекобсона для дослідження обсягу короткочасного запам'ятовування	59
4.	Методика дослідження інтелектуальної лабільності	43
5.	Методика дослідження стилю навчання й мислення	40
6.	Шкала тестів розумового розвитку А. Біне – Т. Сімона (варіант Л. Термена)	40
7.	Тест «Аналогії» (субтест із тесту структури інтелекту Р. Амтхауера) для визначення здатності виносити судження, спираючись на аналогії між явищами, виявлення уміння класифікувати різнотипні явища	34
8.	Методика вивчення здібності до переключення і розподілу уваги «Червоно-чорні таблиці» (Ф. Горбов)	33
9.	Методика визначення здатності до абстрагування, оперування вербальними поняттями. Вербальний тест (субтест із тесту структури інтелекту Р. Амтхауера)	28
10.	Методика дослідження стилю мислення (автори А. Харрісон, Р. Бремсон)	24
11.	Таблиці Крепеліна (дослідження складних сенсомоторних реакцій, розумової працездатності, виявлення виснаження, визначення стійкості довільної уваги, характеру його коливань, дослідження переключення уваги, швидкості протікання психічних процесів, стомлюваності при монотонній роботі)	15
12.	Діагностика домінуючої перцептивної модальності (С. Єфремцев)	1

13.	Методика «Коректурна проба» К. Іванова-Смоленського	1
14.	Методика визначення навчальної активності (В. Киричук)	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		43 особи (22%)

БЛОК 5. Дослідження рівня інтелектуального розвитку учнів основної школи

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Інтелектуальний тест Г. Айзенка (з визначення рівня розвитку інтелектуальних здібностей)	96
2.	Методика «Дослідження рівня пізнавальної активності учнів» (автор Б. Пашнєв)	91
3.	Таблиці Равена визначення рівня інтелектуального розвитку (шкала прогресивних матриць)	76
4.	Шкільний тест розумового розвитку (К. Гуревич, М. Акімова, Е. Борисова, В. Зархин, В. Козлова)	65
5.	Культурно-незалежний тест інтелекту Р. Кеттелла (виявлення рівня розвитку потенційного інтелекту)	49
6.	Методика дослідження інтелекту Д. Векслера (WAIS)	40
7.	Короткий тест творчого мислення (Торренс П., адаптація О. І. Щєбланової та І. С. Аверіної)	36
8.	Опитувальник особистісної схильності до творчості за Г. Девісом (у редакції Б. Пашнєва)	33
9.	Методика дослідження загальних розумових здібностей (за Р. Вандерлік)	27

10.	Модифікований тест Дж. Гілфорда на вивчення творчого мислення	19
11.	Тест інтелекту Р. Мейлі (вивчення структури інтелекту)	6
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		32 особи (16%)

БЛОК 6. Дослідження особистісної сфери учнів основної школи

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Дослідження особистісних якостей «Неіснуюча тварина» (М. Дукаревич)	147
2.	Методика діагностики рівня шкільної тривожності Б. Філіпса	138
3.	Опитувальник Г. Айзенка для визначення типу темпераменту	121
4.	Методика дослідження симптомокомплексів емоційної сфери особистості «Дім-Дерево-Людина» (Дж. Бак)	112
5.	Методика «Шкала тривожності» Дж. Тейлора	94
6.	Тест виявлення особистісних особливостей досліджуваного «Малюнок дерева»	93
7.	Методика «Мотивація навчання»	89
8.	Методика дослідження показників та форм агресії (А. Басса та А. Дарки, адаптація О. Осницького)	71
9.	Опитувальник Г. Айзенка з дослідження самооцінки психічних станів (тривоги, фрустрації, агресивності, ригідності)	70

10.	Тест «Дослідження особистісної адаптованості школярів»	67
11.	Тест «Автопортрет» (дослідження особливостей самосвідомості, самооцінки особистості)	64
12.	Опитувальник для ідентифікації типів акцентуацій характеру у підлітків А. Лічко – К. Леонгарда (модифікація С. Подмазіна)	58
13.	Опитувальник САН (дослідження рівня самопочуття, активності, настрою)	55
14.	Методика дослідження індивідуально-типологічних розбіжностей «Конструктивний малюнок людини з геометричних фігур»	51
15.	Тест на виявлення суїцидальних намірів (Н. Шавровська, О. Гончаренко, І. Мельникова)	49
16.	Тест руки (Е. Вагнер, прогнозування відкритої агресивної поведінки)	38
17.	Шкала депресії (адаптація Т. Балашової; диференціальна діагностика депресивних станів у учнів і станів, близьких до депресії)	35
18.	Тест «Оцінка рівня конфліктності особистості»	34
19.	Методика дослідження соціально-ситуаційної тривоги О. Кондаша	31
20.	Опитувальник темпераменту Я. Стреляу (дослідження особливостей темпераменту)	30
21.	Тест-опитувальник для визначення самоставлення особистості (автори В. Столін, С. Пантелєєв)	29
22.	Опитувальник щодо типу темпераменту «PEN» (автори Г. Айзенк, С. Айзенк)	26
23.	Методика «Кінетичний малюнок сім'ї» (визначення ставлення дитини до членів своєї сім'ї)	23
24.	Методика О. Зворикіна «Особистісний комплексний соціометричний тест» (анкети 2 і 3; дослідження типу акцентуації підлітка та провідних емоцій)	20
25.	Діагностика емпатії (автори А. Меграбян, М. Епштейн)	16
26.	Методика вимірювання мотивації успіху Т. Елерса	16

27.	Опитувальник Д. Рассела, М. Фергюсона з дослідження суб'єктивного відчуття самотності	9
28.	Методика дослідження вольової саморегуляції А. Зверькова та Є. Ейдмана	9
29.	Дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) (автори Є. Бажин, Є. Голинкін, А. Еткінд)	8
30.	Методика дослідження вольової організації особистості (А. Хохлов)	8
31.	Методика дослідження міжособистісного сприйняття у конфліктній ситуації А. Ташевої (модифікація О. Місенко)	6
32.	Методика визначення рівня компетентності в управлінні конфліктами «Стратегія боротьби з конфліктами» (Д. Веттен, К. Камерон)	6
33.	Методика дослідження імпульсивності (В. Лосєнков)	5
34.	Методика дослідження наполегливості	3
35.	Дитячо-підліткова шкала перфекціонізму (П. Хьюїтт та Г. Флетт, адаптація А. Вавілової)	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		3 особи (2%)

БЛОК 7. Дослідження професійних здібностей, схильностей учнів старшої школи

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Опитувальник професійної спрямованості особистості ОПС (Дж. Голланд)	119
2.	Методика діагностики професійної спрямованості особистості (Б. Басс)	68
3.	Орієнтовно-діагностична анкета навчальних інтересів учнів (ОДАНІ-2) (С. Карпіловська, Б. Федоришин)	57
4.	Методика ПРОФІЛЬ (А. Голомшток, Г. Резапкіна; визначення інтересу до певного предмету і спорідненого напрямку професійної діяльності)	44
5.	Методика виявлення й оцінки комунікативних і організаторських схильностей (КОС-2) (В. Синявський, Б. Федоришин)	44
6.	Опитувальник професійних настановлень підлітків (І. Кондаков)	20
7.	Опитувальник кар'єрних орієнтацій учнів «Якорі кар'єри» (автор Е. Шейн)	19
8.	Диференціально-діагностичний опитувальник (Є. Клімов)	13
9.	Морфологічний тест життєвих цінностей МТЖЦ (В. Сопов, Л. Карпушина)	8
10.	Методика самооцінки кар'єрного розвитку учнівської молоді «СКРУМ» (О. Ігнатович)	5
11.	Тест визначення типу особистості Майєрс-Бріггс (MBTI)	1
12.	Методика виявлення схильностей учнів до різних сфер професійної діяльності Л. Йовайші	1
13.	Анкета «Мотиви вибору сфери трудової діяльності»	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		15 осіб (8%)

БЛОК 8. Дослідження індивідуальних особливостей старшокласників

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Методика вивчення емоційного інтелекту М. Холла (за шкалами емоційна обізнаність; управління своїми емоціями; самомотивація; емпатія; розпізнавання емоцій інших людей)	55
2.	Опитувальник толерантності до невизначеності С. Баднер (дослідження характерологічних особливостей)	29
3.	Комплекс психодіагностичного інструментарію для вивчення адаптації учнів 10-го класу (ПТНЗ, ВНЗ) до нових умов навчання в навчальному закладі (автори Н. Сосновенко, А. Тінякова)	26
4.	Опитувальник особистісних характеристик старшокласників «Міні-Мульт» (І. Кінканнон)	23
5.	Опитувальник групових ролей Р. Белбін	6
6.	Методика PARI (Е. Боярин, Р. Белл, адаптована Т. Нещерет; вивчення ставлення батьків до різних сторін сімейного життя (сімейної ролі), вивчення ставлення батьків до дитини й життя в родині, особливостей батьківсько-дитячих відносин)	6
7.	Дослідження емоційного інтелекту «ЕmІn» (Д. Люсін)	5
8.	Опитувальник самооцінки (Т. Лірі)	2
9.	Методика дослідження соціально-психологічної адаптації К. Роджерса – Р. Даймонда	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		90 осіб (45%)

БЛОК 9. Проективні методики дослідження особистості

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Тест «Неіснуюча тварина» (М. Дукаревич)	155
2.	Методика «Дім – Дерево – Людина» (Дж. Бак)	138
3.	Методика «Кінетичний малюнок сім'ї» (КМС)	124
4.	Тест «Малюнок дерева»	118
5.	Тест «Автопортрет»	79
6.	Методика виявлення індивідуально-типологічних розбіжностей «Конструктивний малюнок людини з геометричних фігур»	48
7.	Тест руки (Напсі-Іеві)	35
8.	Проективний тест «Малюнок людини»	10
9.	Методика «Кактус» (М. Панфілова)	2
10.	Методика для діагностики та роботи з агресією «Вулкан»	1
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		8 осіб (4%)

БЛОК 10. Дослідження стану ментального здоров'я учасників освітнього процесу

Назва методики		Кількість фахівців
1.	Тест самооцінки стресостійкості (С. Коухена та М. Вілліансона; для підлітків)	74
2.	Опитувальник ризику суїциду (дослідження самоагресії)	49
3.	Методика самооцінки емоційних станів (автори А. Уессман, Д. Рікс)	46
4.	Тест BASIC Ph М. Лахада (дослідження стресостійкості, (психологічної резильєнтності), внутрішніх ресурсів членів колективу та батьків)	40
5.	Шкала резилієнс для дітей та молоді (Child & Youth Resilience Measure Revised (CYRM-R), для дітей 5-9 років	30
6.	Батьківська анкета для оцінки травматичних переживань дітей (загальний скринінг по травматичних подіях (які можливо пережила дитина); оцінка наявності проявів ПТСР (відповідно до діагностичних критеріїв DSM-5)	27
7.	Методика «Індикатор копінг-стратегій» (Д. Амірхан)	19
8.	Опитувальник для скринінгу посттравматичного стресового розладу	17
9.	Опитувальник копінг-стратегій дітей шкільного віку (адаптація Н. Сироти і В. Ялтонського)	16
10.	Бланкова методика спостереження за дітьми щодо виявлення симптомів психологічних розладів у дітей, які пережили важкі травмуючі ситуації	13
11.	Госпітальна шкала тривоги і депресії (HADS) (автори Zigmond A. S., Snaith R. P.)	12
12.	Методика дослідження копінг-поведінки в стресових ситуаціях (автори С. Норман, Д. Ф. Ендлер, Д. А. Джеймс, М. І. Паркер; адаптація Т. А. Крюкової)	11
13.	Шкала оцінки впливу травмивної події (IESR)	10

14.	Контрольний перелік життєвих подій (LEC; діагностика симптомів ПТСР)	8
15.	NIAAA – Короткий скринінг вживання тютюну, алкоголю та наркотиків для молоді (вимірювання залежної поведінки у дітей та підлітків, раннє виявлення проблем з алкоголем)	8
16.	IBS – Illinois Bully Scale: Student Version – Іллінойська шкала булінгу (шкільний варіант; вимірювання булінгу відповідно до ролі, яку виконує учень, – кривдника чи жертви)	6
17.	Опитувальник «Індекс благополуччя WHO-5» (WHO-5 WELL-BEING INDEX) (адаптація Л. М. Карамушки, К. В. Терещенко, О. В. Креденцер; вимір рівня психологічного благополуччя особистості)	6
18.	Каузометричне опитування (виявлення сприйняття свого минулого, теперішнього і майбутнього, переживання і оцінки часу свого життя)	4
19.	Дитячий модифікований варіант Місісіпської шкали оцінки посттравматичних реакцій (модифікація М. Магомедова)	4
20.	RI-5-BF – Дитячий та підлітковий Індекс реакцій посттравматичного стресового розладу для DSM-5	4
21.	BFI-10 – Скорочений варіант п'ятифакторного опитувальника особистості «Велика П'ятірка» (екстраверсія, згода, здатність прийти до згоди; свідомість, усвідомленість; нейротизм; відкритість досвіду)	4
22.	SCARED (Screen for Child Anxiety Related Disorders, Boris Birmaher, Suneeta Khetarpal, Marlane Cully, David Brent, Sandra McKenzie, Western Psychiatric Institute and Clinic, University of Pgh, переклад українською Український католицький університет; вивчення рівня тривожності дитини (самооцінка дитини і оцінка стану дитини батьками)	3
23.	PHQ-4 – The Patient Health Questionnaire-4 – Опитувальник здоров'я пацієнта (4 запитання для виявлення депресії тривожності)	3

24.	UCLA Loneliness Scale – Шкала самотності та соціальної ізоляції	2
25.	CRAFFT – Скринінг на поведінкові розлади внаслідок вживання алкоголю та наркотиків для підлітків	2
26.	Напівструктуроване інтерв'ю для оцінки травматичних переживань дітей (загальний скринінг по травматичних подіях, оцінка наявності проявів ПТСР (відповідно до діагностичних критеріїв DSM-5)	1
27.	Прямі запитання щодо суїцидальних проявів Національного опитування з вживання наркотиків та здоров'я США (вимірювання суїцидальної поведінки та провокуючих факторів)	1
28.	PBP – Peer Behavior Profile – Профіль поведінки друзів (вимірювання проблемної поведінки підлітків (конвенційної та неконвенційної), включаючи легкі форми соціальних відхилень, делінквентну поведінку, сексуальну поведінку, вживання алкоголю та наркотиків)	1
29.	ACSS-FAD – Acquired Capability for Suicide Scale - Fearlessness About Death – Шкала набутої здатності до самогубства та відсутності побоювання смерті	0
30.	ANP-SF – Short Form Adolescent Health Promotion scale – Шкала оцінювання поведінки з підтримки здоров'я (скорочений варіант для підлітків; включає шість субшкал: харчування, соціальна підтримка, відповідальність за підтримку здоров'я, задоволеність життям, фізичні вправи та управління стресом)	0
За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом		37 осіб (19%)

Як бачимо з Рис. 3 **найменше звертаються** до шкільних психологів із запитом проведення психодіагностики за такими **напрямами**:

- дослідження індивідуальних особливостей старшокласників (90 осіб, що становить 45% респондентів; блок 8);
- пізнавальної сфери учнів початкової школи (49 осіб, що становить 25% респондентів; блок 2);
- пізнавальної сфери учнів основної школи (43 особи, що становить 22% респондентів; блок 4).

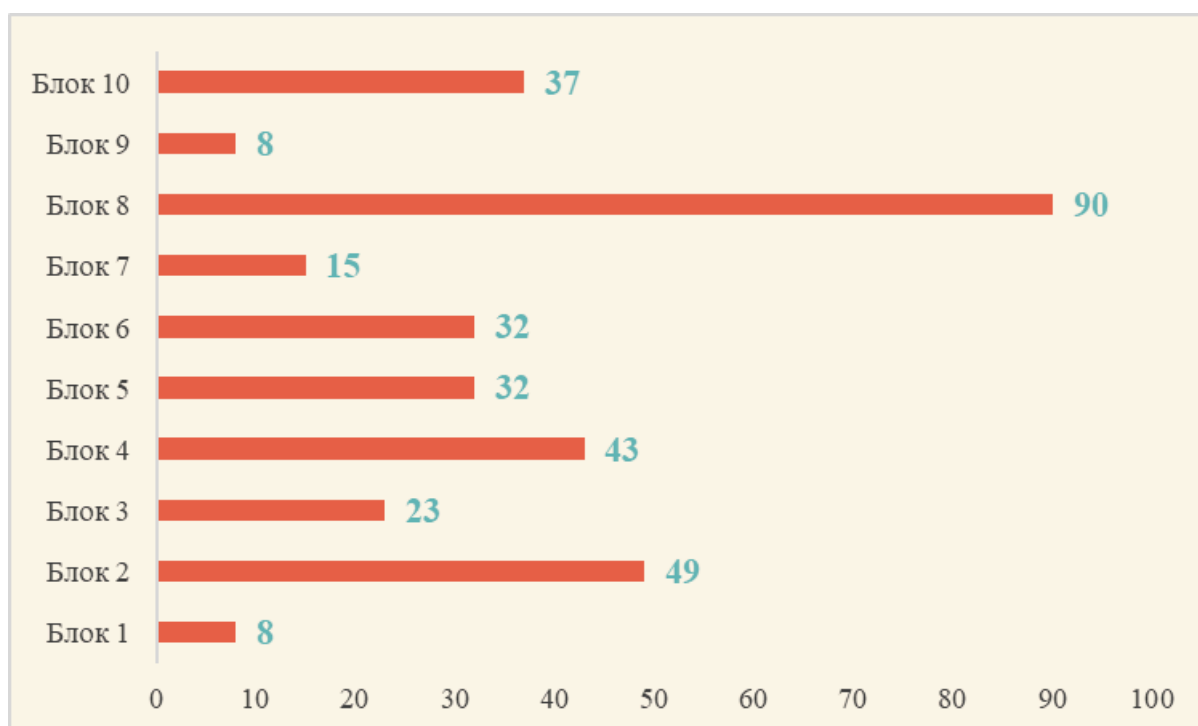

Рис. 3. Розподіл відповідей учасників «За останні 2 навчальні роки не було звернень/потреби щодо діагностики за цим напрямом» за блоками психодіагностичних методик

Стосовно отриманого результату висловлюємо припущення, що ці напрями психодіагностики вказані психологами як найменш затребувані через те, що методики, які вивчають індивідуальні особливості старшокласників та пізнавальну сферу учнів, як правило ємні, мають чимало субшкал, що вимагає як уміння з ними працювати, інтерпретувати, надавати рекомендації, так і чимало часу для їхнього проведення й оброблення. На наш погляд, психологи потребують їх в електронному вигляді, де обробка та формування базових рекомендацій буде проходити автоматизовано.

Водночас **найбільш затребуваними**, як бачимо з **Рис. 3** є дослідження:

- адаптації першокласників до закладу загальної середньої освіти та п'ятикласників до умов навчання в основній школі (блок 1);
- міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату учнів початкової школи (блок 3);
- професійних здібностей, схильностей учнів старшої школи (блок 7).

Це підкреслює важливість школи як інституції соціалізації учнів. Висока зацікавленість у дослідженні адаптації першокласників і п'ятикласників говорить про актуальність підтримки дітей у перехідні періоди навчання і підтверджує важливість психологічного супроводу на етапах змін освітнього середовища (з дитячого садка до школи, з початкової до середньої школи). Запит на діагностування соціально-психологічного клімату вказує в тому числі на труднощі в адаптації учнів початкових класів. У цілому увага до мікроклімату в класі та ролі взаємин між учнями важлива для формування комфортного й безпечного освітнього простору.

Зацікавленість у дослідженні професійних схильностей учнів старшої школи вказує, що школа продовжує відігравати ключову роль у виборі майбутнього професійного шляху.

Висновки

Як показало опитування практичних психологів закладів загальної середньої освіти психологічна діагностика є затребуваним напрямом роботи, який здійснюється як відповідно до плану роботи фахівців, так і за запитом учасників освітнього процесу.

За різними напрямками психодіагностики практичні психологи використовують значну кількість психодіагностичного інструментарію, серед яких є і **методики радянських авторів, російських авторів або міжнародні, але адаптовані науковцями з росії**. Таких методик у різних блоках вказано від 20 до 62% (найбільше у блоках дослідження професійних здібностей, схильностей учнів старшої школи (блок 7), адаптації першокласників до закладу загальної середньої освіти та п'ятикласників до умов навчання в основній школі (блок 1), пізнавальної сфери учнів початкової школи (блок 2). При цьому блоки 7 і 1, як ми бачимо з **Рис. 3**, є в числі найбільш затребуваних. Це актуалізує необхідність запропонувати практичним психологам шкіл **аналоги діагностичних методик вітчизняних чи міжнародних авторів**.

Виявилось, що респонденти, з якими проводилось опитування, **знайомі не з усіма методиками** блоку 11 з дослідження стану ментального здоров'я учасників освітнього процесу, що має привернути увагу організацій, які здійснюють підвищення кваліфікації практичних психологів закладів освіти.

Було виявлено також ряд методик, які психологи вказували як свої робочі в певному блоці, але ці методики не відповідають віку респондентів, з якими вони проводять ці методики або напряму досліджень. Це, на нашу думку, підкреслює **проблему якості підготовки фахівців**, а також необхідність забезпечення фахового методичного супроводу молодих спеціалістів у громадах.

Актуальною є **проблема доступу** шкільних психологів до учнівства для здійснення планової психодіагностичної роботи через діючу модель функціонування психологічної служби в закладах освіти, а також **відсутність єдиної державної бази** психодіагностичного інструментарію, до якої б мали безкоштовний доступ працівники психологічної служби закладів освіти України.

Тож у подальшому ГО «Про.Світ» ініціюватиме **створення цифрового державного сервісу**, який допоможе якісно й мобільно здійснювати необхідну психодіагностику учасників освітнього процесу з урахуванням актуальних потреб як здобувачів освіти, так і практичних психологів, що сприятиме покращенню якості психодіагностичної роботи в закладах освіти України.

*Довідку підготувала **Анастасія Аносова**, психологиня, програмна менеджерка ГО «Центр інноваційної освіти «Про.Світ», кандидатка педагогічних наук, за експертної участі **Наталії Корнієнко**, методистки Навчально-методичного центру психологічної служби Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради.*